

NIBIO

NORSK INSTITUTT FOR
BIOØKONOMI

Fortreffelige kantsoner langs elver og bekker i jordbrukslandskapet

Bærum Elveforum, årsmøte 2. mars 2023. Presterud Gård, Bekkestua

Anne-Grete
Buseth
Blankenberg

E-mail: agbb@nibio.no

Mobil: 416 97 737

Kantsoner langs jordbruksvassdrag

- hvorfor er de fortreffelige og viktige?

Matproduksjon

3% dyrket i dag

Økt matproduksjon er et politisk mål

Det er fokus på jordvern

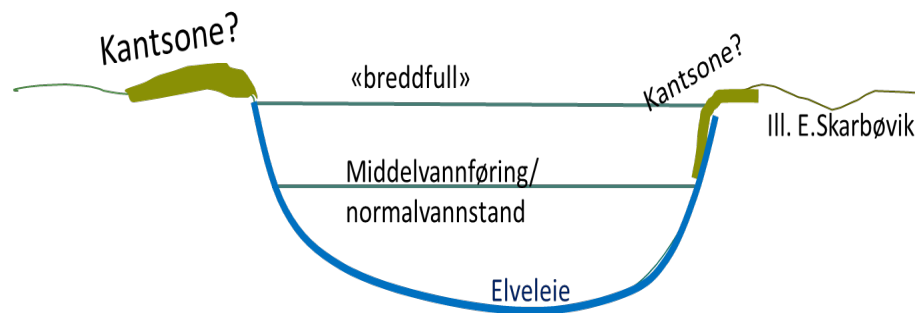
Ingen konkret breddeangivelse

Lov Omtale av buffersoner

Jordlova Buffersoner er ikke særskilt nevnt i loven, men § 9 stadfester at dyrket mark ikke skal brukes til andre formål enn matproduksjon!

Vannressursloven

Langs bredden av vassdrag med års-sikker vannføring skal det opprettholdes et begrenset naturlig vegetasjonsbelte som motvirker avrenning og gir levested for planter og dyr

PT-forskriften (produksjons- tilskudd)

§ 4: Det kan gis areal- og kulturlandskapstilskudd for fulldyrket og overflatedyrket jord. Det gis ikke tilskudd hvis det ikke er etablert vegetasjonssoner mot vassdrag med årssikker vannføring. Vegetasjonssonen skal være tilstrekkelig bred til å motvirke avrenning til åpent vann under normal vannføring.

Minst **2 meter** målt fra vassdragets normalvannstand og kan **ikke jordarbeides**

Forskrift om nydyrking

§ 6.: «Ved nydyrking skal det settes igjen en vegetasjonssone mot vassdrag».

6 meter i vassdrag med- og **2 meter** uten årssikker vannføring

Kantvegetasjon langs vassdrag

---

*Inger Staubo, Kjell Carm, Bente Ågren Høegh,
Jan Henning L'Abée-Lund og Silje Åkre Solheim*

Vannkvalitet

Hvilke betydning har utforming av kantsonen på vannkvaliteten?

Høyt næringsinnhold i vannet kan forårsake eutrofiering og algeoppblomstring !

Kantsoner – naturens eget renseanlegg!

- mange avgjørende faktorer

Transport av jord og næring fra nedbørfeltet (kildearealets karakteristika)

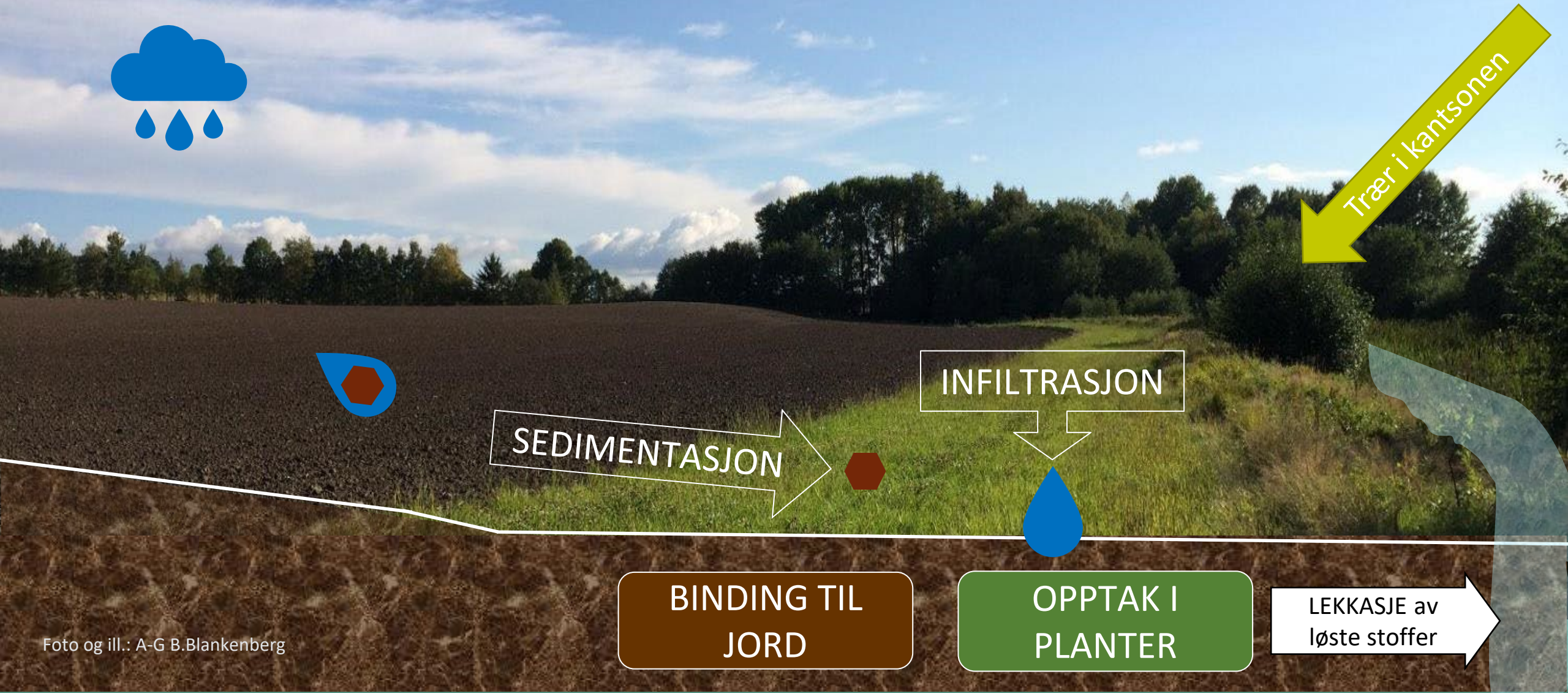
Kantsonens størrelse og topografi

Fysiske, kjemiske og hydrologiske forhold i kantsonen

Drift og vedlikehold av kantsonen

Vegetasjon i kantsonen

De viktigste rensesprosesser!

Trær i kantsonen

SEDIMENTASJON

INFILTRASJON

BINDING TIL JORD

OPPTAK I PLANTER

LEKKASJE av løste stoffer

ØKT INFILTRASJON

grunnet dypere og større
rotsystem

ØKT NÆRINGSOPPTAK

større rotsystem, flere organiske
bindingsplasser og lengre vekstsesong

Kan få økt LEKKASJE av løste stoffer
gjennom makroporer

ØKT VANNOPPTAK

grunnet mer biomasse og
lengre vekstsesong

STABILISERING

av bekkekant (røtter)

Ferdse langs bekkekant med tunge maskiner gjør kanten mer ustabil.

Trær hindrer tunge maskiner å ferdes nær bekkekant.

Trær armerer bekkekant!

April 2012

Vår 2013: E-verk hogde ned trærne

Juli 2013, økt erosjon langs kanten

November 2013

Ca. 20 m³ jord ut i elva
= ca. 30 tonn partikler
og
ca. 20 kg totalfosfor

Skarbøvik & Blankenberg 2014

I vannet...

- Nedfall fra trær gir næring til bunndyr, som er mat for fisk
- Fisken kan også spise insekter som faller ned fra trærne

Døde trær gir skygge og skjulested for bl.a. fisk..

Foto: A-G B.Blankenberg

KANTSONER–LIVSVIKTIG FOR MANGE ARTER!

På land....

Ofte fruktbar jord som gir grobunn for mange ulike planter (bunndekke, busker og trær)!

Bra for pollinatorer!!!

fugletettheten i krattskog langs vassdrag kan bli svært høy

Tilholdssted for amfibier og små pattedyr

Fungerer som viltkorridorer for større pattedyr

... og alle trenger vi at pollinatorene overlever!

Ny stor rapport: Insekter utrykkes i voldsom fart – truer hele naturens overlevelse

Vardens insekter vil være utrykkes innen et århundre om insektstøtten fortsetter i samme takt, viser global rapport. Og Norge er intet unntak. NRK 13. feb 2019

Bønder og driveres synspunkter på trær i kantsoner

- Estetisk innslag i landskapet
- Økt dyre- og fugleliv
- Beskyttet åkeren mot vind , -mindre vindutsatt
- Mindre kanterosjon – trerøtter armerer bekkekant
- Bidrar til å bedre vannkvaliteten
- Trærne kan brukes til ved /massevirke (arbeidskrevende)
- Bra for pollinerende insekter

Spørreundersøkelser gjennomført i Morsa, Pura og Jæren.

Blankenberg og Skarbøvik, 2020

- Trevelt store gamle trær – farlig skjøtsel i større vassdrag
- Økt kanterosjon
- Noe redusert matjordareal
- Trær som tar utsikt
- Kvister på jordet
- Tetting / ødelagt drenering
- Fare for ugrasspredning og skadedyr
- Skygge på jordbruksareal

Økt forståelse av viktighet av trær i kantsonen, – økt interesse og positivitet!

Økt delaktighet i planlegging av planting, - økt ønske om trær i kantsoner!

Bønder/drivere kjenner utfordringer best, og deres kompetanse og innsats er avgjørende for en optimal utforming av kantsoner!

Blankenberg og Skarbøvik, 2020

Kantsoner med trær
oppleves som et
positivt element i
landskapsbildet....

... men det kan bli «for
mye av det gode» om
all utsikt til vannspeil
stenges, og det blir
ufremkommelig.
Vannspeil oppleves
også som et estetisk
landskapselement!

Kantsoner langs jordbruksvassdrag

- hvorfor er de fortreffelige og viktige?

- ✓ **Matproduksjon** – verdifulle arealer
- ✓ **Vannkvalitet** – redusere faren for at jordbruksjord når vann (overflateavrenning og kanterosjon)
- ✓ **Biomangfold** – svært viktig for biomangfold på land og i vannet
- ✓ **Landskap** og **estetikk**
- ✓ **Rekreasjon** og **friluftsliv**

Vil du vite mer om kantsoner?

• Info ark

- **Kantsoner: Renseeffekt av plantedekke mellom jordbruksjord og vassdrag.**
NIBIO POP. 2019, 5 (7). Blankenberg m.fl. <http://hdl.handle.net/11250/2587935>
- **Trær langs jordbruksvassdrag: Fordeler og ulemper.**
NIBIO POP. 2019, 5 (3). Skarbøvik og Blankenberg. <http://hdl.handle.net/11250/2585762>
- **Vegetasjon som miljøtiltak i jordbruket. Varianter, tiltak og lovverk.**
NIBIO POP. 2019, 5 (10). Blankenberg. <http://hdl.handle.net/11250/2590439>

• Rapporter

- **Effekt og utforming av kantsoner mot vann i distrikt med høy husdyrtetthet.**
NIBIO RAPPORT 8(99) 2022. Blankenberg et al., <https://hdl.handle.net/11250/3001528>
- **Renseeffekt og kanterosjon i kantsoner med forskjellig vegetasjonstype.**
NIBIO RAPPORT 6(30)2020. Krzeminska et al., 2020. <http://hdl.handle.net/11250/2645890>
- **Treplanting langs vann i jordbruksområde. Overlevelse av trær og grunneiers erfaringer. Våler kommune i Østfold (Vannområde Morsa).**
NIBIO rapport 4 (30) 2018. Skarbøvit et al., <http://hdl.handle.net/11250/2491096>
- **Kartlegging av kantsoner langd jordbrukskanaler og –elver i Rogaland. Forprosjekt.**
NIBIO rapport;4(87) 2018. Blankenberg og Skarbøvik. <http://hdl.handle.net/11250/2506155>
- **Effekt av buffersoner – på vannmiljø og andre økosystemtjenester.**
NIBIO RAPPORT 3(14)2017. Blankenberg et al. <http://hdl.handle.net/11250/2448787>

• Artikler

- **Phosphorus retention, erosion protection and farmers' perceptions of riparian buffer zones with grass and natural vegetation: Case studies from South-Eastern Norway.**
Ambio 2020, 49:1838–1849. Blankenberg og Skarbøvik, 2020.
<https://link.springer.com/content/pdf/10.1007/s13280-020-01361-5.pdf?pdf=button%20sticky>. <https://doi.org/10.1007/s13280-020-01361-5> .

Takk for meg!

